



RECORT

PER Nadal cada ovella al seu corral. Aixís se diu y 's fa generalment, mes jo, per ma part, feya alguns anys que no havia pogut anar al poble. Bastant allunyat y absobra de feyna, no podia escaparme uns quants dias á disfrutar ab la familia allá á la llar.

Pero com que ab paciència tot s' alcança, per fí un any me va venir be, y ab més ánsia que un colegial en temps de vacances, vaig sortir de la ciutat.

Era 'l vintitres de Desembre del any 18...; dos dias avans de Nadal.

Un mes que no pensava en altra cosa. A la dispesa tothom n' estava enterat; fins se deya que era jo un criatura per lo content que 'm mostrava.—Se 'n va á casa seva—feyan mos companys de taula—se'n va á veure la mama'l nen xich!—Jo, la veritat, ni sisquera havia entés la ironía que tancan aquestas y otras paraulas que m' endressavan. Tenía alegría d'anar al poble; es molt natural que després de molt temps de serne fora tingués fam de veure y parlar als de casa y riure y plorar ab ells!

Era 'l vintitres. Encara 'l sol estava moltes brassas endintre, darrera del horitzó, que 'm vaig llevar y vestir á corre-cuyta y donant l' adeu á la dispesera que deixá 'l llit pera do-

narme quelcóm de menjar pel camí, baixó las escalas ab dos salts, y endevant que 's fa tart.

Los fanals del carrer brillavan ab la mateixa intensitat que las altras nits, pero á mí 'm semblá que havían mimvat de claror, puig m'impedían petjar la terra ab lo desembrás que per anar depressa necessitava. Ni una persona 's veyá enlloch, ni un tranvia.—¡Quín escándol!—vaig pensar—los tranvias deurían fer servey de nit!—Sols n'hagués trobat un, fent lo camí de l'estació, ja no se m'hauría ocorregut cap censura. ¡Si 'n som d'egoístas!

Arribant á l'estació encara mancavan tres quarts pera que sortís lo tren. ¡Paciencia!

Allí sí que n'hi havia de gent, forsa; oh, y tothom m'era simpátich: se'n anavan, com jo, cap á casa; prou se 'ls hi coneixía ab son ayre de satisfacció. ¡Mare de Deu quína gentada! Las salas d'espera plenas de gom á gom. Ja se sab, esclar, per Nadal...

Nanch, nanch, nanch!... En un moment totas las portellas dels wagons quedaren tancadas; soná un xiulet... y xap, xap, xap, lo tren se posá en marxa.

Y feya forsa fret! Fins que 'l tren hagué corregut bona estoneta no me'n vaig adonar; m'embolico llavoras ab l'abrich y, ficantme las mans á la butxaca, vaig adoptar una posició com qui vol dormir. Dormir certament que no ho volía, únicament desitjava reconcentrarme pera pensar en la mare y 'ls germans y en lo poble; volía també compondre un programa, pera passar los vuyt dias de que disposava, de manera que no 'm faltés temps pera res. Massa que 'm distreyan una mare y filla que tenía al mateix departament, ab sa continuada xerrameca, emperó vaig sortir ab la meua.

Demá—deya entre mí—es cuestió de visitar als parents y als amichs. Demá passat la primera cosa es anar á missa del gall; aixó sí que es indispensable, no hi ha pas res tan bonich com la missa del gall. Me'n recordo que quan jo era á casa no va passar ni un any sense anarhi; bo, no faltava mes! La pobreta mare 'ns venía á cridar á mí y als germanets:—Au, alséuvos, que ja han tocat—nos deya, y nosaltres, quína presa pera serhi á temps! Ab menos del que cal per contarho, estavam arreglats. Allavoras la mare encenía una llanterneta y, en nom del Pare, del Fill, del Sant Esperit... amen, s'obrían

las portas y agafadets nosaltres ab ella, ensopegant aquí y cayent allá, arribavam á l' iglesia que ja era ben plena, y, acomodantnos com podíam, esperavam que sortís lo capellá, ella pera seguir la missa, nosaltres pera veure al Jesuset. ¡Quín temps aquell! Y ara que hi penso, aquest any, la cadernera que vaig agafar al mas d' en Feliu, si encara es viva, la enviaré al acte d' adorar. ¡Que n' estaré de content mon germá petit! Vaya si ho faré, que es molt bonich lo vol dels aucells mentres s' adora; y per altra part es un acte de justicia, puig Deu ha fet lliures á tots los animals. Ja está dit! Si ara fos á fer no l' hauría agafada.

Després—pensava continuant lo programa—quan haguém esmorzat, nos n' anirém á pendre 'l sol torrent avall, fins la hora de dinar, fins l' hora de menjá 'l gall. Mon germanet será l' amo d' aqueix dinar: sense ell no hi haurían postres. Ja 'l veig, ab un bastó més doble que una sogà de pou, acostarse al tros de figuera que menjant foch hi haurá al escalfapanxas:

Y bastonada be y bastonada va al tió.

«¡Una butifarra de sucre!» dirá ell. «¡Una coca de Turrons!... Tornemh... Tió tió... Malviatje! Una paperina de cendra!»

Tant m' agradava tení 'l pensament en aquestas cosas que ni 'm vaig adonar de quan acabá la fosca. Un diastre d' empleat ab més pulmons que 'ls altres d' estacions passadas, me tragué d' aquest dols ensopiment al cridar lo nom del poble per ahont passavam.

En rápida carrera, lo tren nos conduhía tan aviat per prats com per montanyas; calía per véureho passar lo mocado pels vidres, completament entelats pel fret que alashoras era bon xich rigurós; part de fora las raquícas plantas que s' havían atrevit á creixer, no eran pas verdas sino blancas per la gebra, y la terra, no cal dirho, semblava coberta per un polsím de farina. De sopte 's torná á fer fosch: eram al túnel de la Gralla; mitj camí de casa. Mitj camí!

¡Ah!—vaig exclamar tot tornant á enquibirme dintre de mí mateix.—Avans de cinch horas ja hi seré! A l' estació quina gentada hi haurá esperant als que com jo no poden disfrutar tot l' any de las alegrías de la llar! Als de casa, com si 'ls vegés, buscantme ab los ulls, per entremitj de la filera que

arribarém!.. Mes la mare potser que no hi sigui; aquell costipat diu que va atropellarla molt... no hi deurà ser... pero sí, no hi ha de ser! Del costipat fa passo d'un mes; si que hi serà, si, vaja, tots hi serán; mon germanet ja hi haurá anat una hora avans... aixís que 'l vegi li preguntaré per la cadernera que hem d'aviar.

*
* * *

De soroll, com á la estació del meu poble en cap n' hi ha-gué tant; semblava que solzament allí 's preparaessin festas. Tot eran petons y abrassadas y riallas y crits. Jo somrihent vaig entrar á la estació.. y busca d' aquí, mira d' allá, ningú de casa vaig trobarhi esperantme.

Qu' es estrany!—pensava no deixant d' indagar ab la vista.

—Ola, Miquel—vaig sentir que pel darrera 'm deyan. Era un vehí y company d' estudi.

—Que tal?—jo que li dich—escolta, saps si á casa van re-bre una carta féntloshi sapiguer que jo arribava avuy?

—No ho sé pas.—Y 'm semblava véurel trist.

—Qué vens?—li vaig dir apesar meu contristat.

Potser no haurán rebut la carta. Sí, aixó serà... ó potser, com tinch aquesta mala lletra no han entés l' hora d' arribada. Aixís me volía explicar jo, tot sortint de la estació, 'l per qué de casa ningú 'm vingués á esperar.

En aixó las campanas de la Iglesia 's posan á tocar á morts.

—Per quí tocan?—vaig preguntar esverat com si alló pogués tenir relació ab lo que jo no m' explicava.—Per quí tocan, ho saps?

—No, no ho sé.—

No ho sé, 'm deya, pero estava trist, vaja si n' estava! Per qué ho estava?—'m deya jo—¿per qué ho estava?

.

La cadernera era viva, pero no li vaig donar llibertat per-que vaig pensar que temps á venir podía tenir fills... y pobres fillets lo dia que 's morin!

JORDI MARISTANY



CABÓRIAS

Tor sovint s'anuncian *corridas de toros* organitzades per alguns estudiants que tot ho farán mentres siguin coses que no tinguin cap relació ab los estudis, per lo «Centre de Sombrerers» ó per cualsevol altre gremi y presididas per *distingidas senyoretas*. Naturalment, lo fi es benéfich; res de diversions, sino cuestió d'aixugar llàgrimas; no es pas cosa d'anar á lluhir bonichs, l'objecte es filantrópich.

Realment es digne d'alabar veure una senyoreta en la flor de l'edat, quan tot li somriu, quan se troba afalagada de tothom, que sembla que per ella la vida ha de ser no més que un goig darrerera l'altre, una primavera eterna y un benestar may interromput, que 's recordi tantsols per un moment dels que ploran y dels que pateixen. Y si no 's tracta ja de la contemplació platónica de la desgracia, sino del propòsit d'alleugerirla, l'alabansa 's converteix en aplauso que surt del cor. Sigui prenent part en una tómbola, estantse en una taula petitoria ó presidint una corrida, lo cert es que las senyoretas recaudan en prou ocasions molts diners que han sortit ribent y han de servir per aixugar llàgrimas.

Ab tot y aixó m'assaltan uns dubtes malehits que 'ls voldria allunyar, encare que sempre en va; semblan rajets de claror mefistofélica.

Una d'aquestas senyoretas que á ratos perduts s'estudia la «Filosofía de los Toros» de l'Abenamar y la «Tauroma-

quia» d' En José Delgado (a) Pepe-Hillo, per quan li toqui presidir poguer fer la senyal de *banderillas* ó espasa á temps, la vaig veure días endarrera Passeig de Gracia amunt que allargava la mà á una nena raquítica y deixava caure una pessa de cinch céntims per evitar lo contacte ab la maneta tant tendra y ja tota arrugada. Ho confesso, 'm va fer mal efecte, y mentres me 'n anava cap avall pensava entre mí mateix: No pot ser; una noya tant bona, tant caritativa que fassi aixó... jes que senzillament li haurá caygut la moneda!

Me recordo com si fos are d' un benefici que hi va haver al Lírich. Com en tots los beneficis, al arribar al punt en que tothom s' ha d' entregar al deliri sense saber per qué, varen comensar á tirar com si fos á preu fet inmensas coronas de llorer. De dalt del públich tiravan projectils de paper que al ser al mitj del teatro 's desfeyan en mil fullas de versos y á dintre del escenari una pluja de retallets de paper y de flors compradas á la Rambla á última hora, augmentavan lo frenesí del auditori que aixordava á copia d' aplausos. La tiple objecte de tal ovació, cansada de riure y de saludar, se va posar á tirar petons, y allavoras varen sortir de cinch ó sis llochs simultáneament vuyt ó deu coloms (pot ser una dotzena) volant esvalotats per totarreu y no sabent ahont posarse. De prompte un d' ells, aturdit per l' escándol que la concurrencia arma y no poguent descansar perque de per tot li surten mans que amenassan copsarlo, 's deturá al costat d' un bech de gas y la flamarada li socarrimá una punta d' ala. Parán los aplausos, tothom fixa la vista en aquell infelís, quan un empleat amatent apaga 'l llum d' aquella banda. Aquell sí que va ser un aplauso fet sense preparació. Jo m' estava dret darrera d' un palco (consequencias d' anar al públich y arribar tart) y seguía ab interés l' expressió d' una senyoreta que s' esgroguehía per moments y anava á caure en basca si la clau de pas no arriba á impedir la catástrofe, tantantse desseguida y deixant reposar tranquilament á aquell innocent colomí. Ho confesso: va serme una xicota molt simpática, y al tornarla á trovar per casualitat á la sortida del teatro se li coneixía qu' estava encare nerviosa. De modo que se 'm va quedar retratada á la imaginació aquella fesomia que deixava entreveure un cor d' ángel.

Mitj any més tart me passejava un dia per la Rambla allá

al cayent de la tarde y veig venir de sobte una carretela magnífica, tirada per dos fogosos cavalls. Miro á dintre y m' adono de que hi ha la meua simpática desconeguda. Estava veraderament preciosa: roja, riallera, ab la mirada tant moguda com brillant y adornada ab una mantellina de blonda blanca... No vaig veure res més. Una patacada á la espatlla donada á temps per un amich 'm va treure de las cavilacions en que instantáneament me vaig entregar, considerant que la heroína, si trista era preciosa, alegre era encisadora.

Vaig saber que 's deya *Caridad*; que havia tingut relacions ab un enginyer, ab un tinent, ab un metje y ab un periodista en cosa d' un any y sortía de presidir una *corrida de beneficencia*. Jo no ho volía creure. ¿Aquella sensitiva havia de contemplarse com si tal cosa l' espectacle sagnant *nacional*? L' endemá 'ls diaris me varen convencer. Al agafarne un, lo primer que 'm va venir á las mans, llegeixo la revista taurina escrita en llengua ije de *El Tío Conejo* ó millor dit de *L' Oncle Cunill* parlant en castellá y trovo:

Asoma la Presidenta
Que es muy curra ¡de verdá!
Tóo er mundo guiña el ojo...
— ¿Pus por qué? — Por *Caridá*.

No hi havia dubte; l' equivocch del revister me 'l treya. Allavoras no sé perque vaig recordarme d' aquella escarcellera del drama que cuydava tant be del canari y veyá ab gust com portavan los seus hostes á la guillotina en temps de la Revolució francesa.

¡Res! Lo que deya dels dubtes malehits. Prompte vaig reposarme y vaig reflexionar que si havia fet de Presidenta era en benefici de personas molt necessitadas y que 'l fi justificava las maneras. Després d' haver considerat aixó 'm vaig treure un veritable pes de sobre. Me savia greu haver format un concepte dubtós d' una persona tant bona y tant escayenta.

Y es que de vegadas un se deixa portar de la primera impressió sense com va ni com costa. No fa pas gayres días al tornar la visita á una familia amiga, 'm varen fer seguir la casa y en lo cuarto de la filla, una noya de divuyt anys molt bona é instruida, hi vaig haver d' admirar un brodat artístich que semblava un cuadro-anunci de matalasser, una Purissi-

ma carregada de daurats ab peana y dosselet de noguera, una bicicleta y un trofeu compost de cintas, una montera y duas banderillas totes brutes de sanch. De moment vaig pensar ¿qué voleu esperar d'aquesta noya que s'inspira alternativament en lo dogma de la Puríssima y en la ensenyansa de la plassa de toros, que no te criteri pera compendre 'l mal gust de la labor y gasta la activitat pedalejant? No obstant, ben calculat resulta que la nena no te culpa si no li han donat educació artística y que fa be en simultanejar las prácticas religiosas ab lo sport ciclista. En quant al emblema del toreig, es lo recort d'una corrida de qu'ella va ser presidenta y per la qual va regalar una monya brodada ab fil d'or fi per las sevas propias mans. La cuestió es que ab sas trassas y manyas va ferhi assistir potser á més de 500 personas que segurament no hi haurían anat, y pagat tot varen quedar 1,219'13 pessetas pels pobres. A sota de la montera hi ha un diari doblegat que porta 'ls comptes ben clars y entremitj de las banderillas lo retrato del primer espasa ab un autógrafo que diu: «*Ami simpatica presidenta de ojos echiceros.—Joseito Gutierrez (a) Salamanquesa.*» ¡Quántas llágrimas d'agrabiment llensadas pel resultat de la corrida y quántas miradas d'enveja dirigirán las amigas al retrato!

Reflexionantho be y sense deixar-se portar per lo ploricó y per las impressions de moment, se comprén que tots aquests cassos res tenen de particular; que las senyoretas que presideixen las corridas potser fins han de fer un esforç pera dominarse la llástima, y tot aixó en benefici dels desvalguts, lo qual es més d'admirar. Y, prescindint de moltes altrás rahons que no faig constar per no allargar aquest article, hem de convenir en que la presidencia femenina d'una corrida de toros entra de ple en lo programa de las reivindicacions de la dona. ¡No faltava més! Hi han senyoretas toreras y ¿no n'hi haurían de presidentas? Aixó si que fora condemnar al sexo débil á desempenyar no més que 'ls càrrechs inferiors. ¡Aixó may!

Mes are que hi penso, tinch un altre dubte. Si la dona es forta moralment pera presidir una corrida, per trastejar y fins matar un toro, ¿no trovan vostés que ja sembla que no li escau gayre alló de *sexo débil*?

X. R. y R. E.



LO SENYOR RAMÓN APOTECARI

Al senyor Ramón no li aneu ab novedats. Encara es partidari del *opium cum salivæ solutum*, del *album græcum* del *drago mitigatum*, etc. Ab quatre pots que envejaría calsevol anticuari, unas balansas de taulell y boy res més, ja 'n te prou pera servir al metje del poble que es un bon amich y no es capás de ferlo quedar malament. Una vegada li varen ensenyar una gota d'aygua al microscopi y al véurehi tantas cosas va dir que tot alló eran ilusions y que ab aquella ullera s'hi veyia tot lo que 's volía. Las ayguas destiladas son romanserías, la de pou ja es prou bona; lo seu avi ja la feya servir y á ningú havía fet mal. Entre ell y 'l metje han fet una combinació; al metje li agrada més estarse quiet á caseta que rodar per las montanyas visitant pagesos malalts y l'apotecari es molt amich de fer casseras, de modo que de passada fa visitas ensemps que beguda. A la botiga, lo metje 's cuyda del despaig de las receptas de son amich. Ab aixó ja 's comprén que no hi pert ningú; com que tan *facultatiu* es l'un com l'altre, tant se val!

Si alguna vegada va algú á la botiga y convé que l'apotecari hi sia personalment, no hi ha més que posar dalt de la teulada de la casa un pal ab una bandera. Si aquesta es ver-

mella, vol dir que es cosa que du pressa. Lo senyor Ramón tot cassant per las montanyas dels vols, de tant en tant dona una ullada á casa pera saber com están las senyals d'aquell observatori.

Si 'l metje está ocupat, despatxa las medecinas la muller del senyor Ramon qu' es una bona dona y ja está ben ensinistrada en l' art de las potingas. Un dia li comparegué un pagés ab una recepta d' un metje d'altre poble. Aquest metje tenia la mania de que pera cada síntoma devía ferse servir un medicament y, com que 'l malalt se queixava de tota mena de mals, havia engiponat en la recepta tantas drogas que alló semblava la llista de la *triac magna* que fan los apotecaris de Madrid. La bona senyora apotecaria que tenia molt bon sentit, al trobarse ab aquella lletanía, digué al pagés:—Vaja! ja pots dir al metje que altra feyna hi ha que posarhi tot lo que á n' ell li passa pel cap. Ab lo que 't dono ja n' hi ha prou.—

Los dias que feya mal temps lo senyor Ramon se quedava á casa á jujar la manilla ó la barrotada; may faltavan companys. Quan lo joch estava empenyat, ja 'n podían venir de receptas, los malalts s' esperavan y 'ls que anavan á buscar las medecinas més d' una vegada treyan las cartas pera passar la estona una mica distreta.

Lo senyor Ramon te molta anomenada. Las *píndoras pels tres mals* que pasta la senyora apotecaria demunt del taulell que divideix á ull y arrodoneix ab sos dits, han fet moltes curas. No n' hi ha d' altres pera curar lo mal de cap, lo mal d' orelles y 'ls ulls de poll. Los pegats que 's posan á la planta dels peus pera curar lo mal de ventre no fallan may.

La botiga dona molt. Te moltes *conductas* y si be son baratas tampoch donan dret més que á medecinas baratas. Si son píndoras, cal dur la capsa, si son suchs, l' ampolla y 'l tap y si son polvos, los papers pera embolicarlos. Si lo de dins val alguna cosa cal pagarho apart.

Es lo cas que 'l senyor Ramon te molt bona vida y es una de las personas més ben consideradas del poble. Ben sovint es arcalde y tot va be. Tothom está content. Donchs no hi ha res que dirhi.

KATERMANN



A CONCEPCIÓ SALARICH Y BASSOLS

AB MOTIU DE SA ENTRADA EN LA VIDA RELIGIOSA

¡Cóm la sentiéres, de nina,
entre joguinas y cants,
aquella crida divina:
Deixáume vení' als infants!

Ab lo cor te l' escoltares
y, cercant á qui ho digué,
als ulls blaus ab que 'l mirares
llum eterna 'ls hi vingué.

Llur esguart, ple d' ignocencia,
pogué copsarla á bell raig
y de llavors ta existencia
es florida com un maig.

Al Mestre que així 't cridava
corregueres ab delit,
y tant fort Ell t' abrassava
que may més te 'n has eixit.

Prop del seu Cor presonera
has vist passar devant teu
tot lo mon ab sa renglera
de maldats contra son Deu.

Vestint las galas pomposas
que 'l Criador li doná,
en sas passions tempestuosas
r' ha volgut ennavegar.

Y 'l Senyor, ab dols somriure,
te digué: «Pots escullir;
l' arbitre r' he dat, ets lliure:
vésten ó quédat ab Mí.»

Y tu, mirantlo ab desfici,
li deyas: «¡Anármén no!
Mes del mon, per sacrifici,
féumen sentir lo dolor!»

Y 'l sentíres y ploráres,
fins qu' Ell te 'n va deslliurar.
Lo recort que te 'n portáres
tota ta vida omplirá.

Al mon tu, mentres sofrías,
li deyas: «¡Anda traydor!
ab tants goigs com m' oferías
m' amagavas lo millor.

»A Jesús dech la ventura
d' haver eix cálzer tastat:
quédat, donchs, tu la dolsura,
que á mí lo amarch m' ha bastat.»

De Jesús ton cor rebía
la torna del seu consol
y tan dols y bo 't sabía
que t' ha fet viure ell tot sol.

Y ara, gelosa y avara,
per si robartho volgués,
al mon li giras la cara,
y aquest cop per sempre més.

LLUÍS B. NADAL



À LA DONA À QUI ESTIMO

Al resplandor suau de ta mirada
se va encisar de cop mon pensament;
com s' encisa lo prat á la vesprada,
bon punt lo sol rogench ha traspassada
la serra del ponent.

Lo que passá á mon cor t' explicarí,
si acás no fessis mofa de mon plany;
y assadollat de bella poesía
sortiría brollant, aymada mia,
com fada del estany.

¡Mes ay! tinch por de ton despreci, hermosa;
y ell sol faría trossos de mon cor;
ta imatge al meu devant resta alevosa;
y 'l mon no 't voldrá veure ab mí confosa
la vida del amor!

Aixó me fa entristir, volguda dona!
Aixó es lo que 'm fa beure á glops la fel;
si cap á mí l' afecte t' asperona,
veurém las nostras ánimas parionas
ab goig cercar un cel.

Un cel replé d' encants y d' armonías,
un oassis de pler, un paradís:
un mar onejat sempre d' alegrías
que un cop dintre ell, del mon no envejarías
l' afecte esfulladís.

Tot jo sería teu; puig ets la estrella
de ma vida entristida pel dolor;
lo teu front y 'l teu pit me maravella
y tos llavis encesos com rosella
me portan suau dolsor.

Serena de ma nit, joyosa aubada,
copsa suau lo meu primer sospir;
y llensat á mon pit enamorada
com fa ab la flor la gota de rosada,
com l' ángel al Empir.

Y enmirallantme en ta bonica cara
d' aymarnos sempre més farém lo vot;
després units rebrém devant de l' ara
lo signe de l' esglesia nostra mare
que 'ns donga 'l sacerdot.

A mida qu' esta carta tu llegeixes
no 't sents un' altra vida reflorir?
no 't dona un frisament? No t' estremeixes?
un estrany llanguiment no t' hi coneixes,
que 't fa arrencá' un sospir?

Dígam que sí, la dona de ma vida,
dígam que sí, la pau de mon esprit;
apártam eixa sombra enfredorida
y vina als brassos meus engelosida:
respón d' amor al crit!

Si 't mostras insensible á ma follía,
si no 'm vols correspondre ab ton amor;
es que voldrás fer fondre ma alegría,
y no sentint la bella poesía
tindrás de pedra 'l cor.

ANTON BUSQUETS Y PUNSET



NUPCIAL

A MOS AMICHS JOAN RUTLLAN Y CONCEPCIÓ CLARET
EN SON CASAMENT

Com duas euras al roure unidas,
avuy per sempre las vostras vidas
s' han enllassat;
llassada feta pel cor que adora,
si 's fa depressa, si 's fa 'ab una hora
no 's trenca may.

Amich, no ho cregas que tot s' acava,
ni que 'l cansanci tot ho socava;
no es pas vritat:
l' amor l' ha duta la teva amiga,
y lo qu' ell junta y lo qu' ell lliga
res ho desfá.

Allá hont eli regna, després d' aymarse
ni temps hi queda pera cansarse,
son curts los anys,
passan depressa, d' una branzida;
dítxa per dítxa, vida per vida,
¿no es ben paga!?

Guárdala sempre, guárdala y pensa
que 'l dols aroma que 'l amor llensa
no 's pot comprar;
d' amor y ditxa la flor buscada
quants que la volen y l' han cercada
no l' han trobat!...

Y tu, ma amiga, bella y cativa
com violeta, com sensitiva
que 'l vent desfá,
pensa que 'l lliri, flor encisera,
si te un amparo que l' arrassera
no 's marceix may!...

Y servant sempre, forts y amorosos
aqueixos llassos que os fan esposos
enamorats,
si aquesta vida passeu depressa
y aneu al altre que joya vessa,
no us farà gloria: vos será igual.

F. GIRBAL





rey
r

MONOTONÍA

Lo menjador es gran, encatifat de moqueta, y en l'escal-fa-panxas de marbre flamejan dos tions qu' escampan una xardor benefactora durant aquella freda y llarga vetlla de Janer.

Prop del foch, ell, home encara vert, d' una cuarentena d' anys, xucla una breva y no trau 'ls ulls de las brasas, llus-quejantlas ab mirada ensopida, mitj ajegut en un silló. Davant seu, en frágil tauleta japonesa, un diari de la nit rebregat, un cendrer ple de puntas de cigarro y las escorriallas d' un té servit en cisellada tassa d' argent.

Ella, enfront del marit, fa ganxet. Es de bon veure encara, malgrat que 'ls anys han enmustehit sa cara de nina, aixàmplat son cos, que fou de vespa, y emblanquit son cabell de mora, barrejanthi un xich de plata.

Ni una paraula, ni una ullada entre marit y muller. Abdós no farán mal-de-cap als que 'ls escoltin. Semblan duas estatúas: una que fuma, l' altra que travalla, mogudas abduas per amagat mecanisme.

Ell si no enrahona, pensa. Los recorts del passat, agom-bolantse en son cap, rinxolat abans, ara pelantse cada dia més per malehida calvicie, li sacsejan l' ánima.

Ab ullada retrospectiva repassa 'ls fets llunyans de sa vida.

Veü un jove ple d' ilusions y de cor posar son nom y son esdevenir als peus d' una dona atractívol, falaguera, tant enamorada, rica y guapa com ell.

Davant sos ulls passen com en animat cinematógraf. Ir casament, llur nit de nuvis, aquella lluna de mel tant sospirada, qual dolor no sapigué assaborir prou perque la creya interminable. Transcorregué 'l primer any de casats sens que la més lleu boyra enterenyinés llur felicitat, que comensá precisament en aquella mateixa vetlla dels Sants Reis de fa vint anys.

De novetats, de basqueig, de criaturas... ni rastre.—Será l' any vinent; no cal encaparrarshi ni perdre la esperança. ¡Totjust un any de casats! ¡Ara vegin! Forem ben tontos d' amohinarnos. Si cosa certa pot haverhi, es aquell ditxo que recordo: «que 'ls hereus y las pubillas naixen quan volen». Oh y que molts trigan á venir; si be que n' hi han que s' afanyan massa, compareguent en aquest mon abans del terme sense demanar permís. Esperém.—

Y boy esperant s' escorre l' any y la diada de Reis s' acostata. Eixos orientals anyívols que tant despresos solen ser, passen de llarch per sota 'ls balcons de la casa sense recordarse de portar ni una nina, ni un ninot per aquell matrimoni nequitós que ab tots sos diners no pot firarse de cap.

Passa 'l temps ab rapidesa esglayadora, arreballant ab barbarada de tardor las ilusions de la parella decandida, ficanthi entremitj una alenada de fredor que gela 'l moll dels ossos y arrestella núvols, enfosquent la blavor d' un cel monóton que fora hermós si no hi manqués la rialleta infantívola y 'l xerroteig ininteligible d' un *baby*.

Ella encara confía, ell desespera. La dona estima, afalaga y s' empolayna per agradar al marit. Cercant totas las seduccions que li sugereix sa imaginació esperonada pel desitj, consulta eminencias y fa remeys.

Ell diu de tot amén, fa tot lo que pot, se cansa y 's capfica.

Mentres passen los primers anys s' esgranen los desitjos d' un cansoner rosari d' esperansas que, sense eixir de l' ànima, barbotejan los llavis.

Ja 'n son passadas duas denas. Res.

Avuy, en aquell nit que fou abans de joya, lo fret del des-

conort filtra per totarreu, y, malgrat lo foch que hi crema, invadeix lo menjador y 'ls cors que dins d' ell bategan. Una lley de buydor que no 's pot omplir may més fa semblar més gran, com de casa abandonada, la soletat, lo mutisme de duas ánimas que un jorn s' atapahiren d' ensomnis de colors de rosa, voltats d' angelets bufons, nusos, riallers, sense alas.

Cap ni un ne resta dels pensaments placévols que hi nasqueren. Se pansiren. Tots son morts.

Ni llurs llavis qu' encesos tant se buscaren y 's trobaren en amorosa besada pera donar forma tangible á llurs vots, parlan.

Diversions, viatjes, establiments termals, medicinas, cambis d' ayres y d' alimentació, tot s' ha provat, tot s' es fet, res s' hi planyé. Fins la anada á Nuriá. La Mare de Deu ha fallat. La olla que fa miracles no va servir de res. Y á fe que abdós hi ficaren ben be 'l cap. ¡Si 'n feren de prometensas!

Los Reys fan l' orni. L' hereuhet no vol venir. ¡Es tant lletjot lo mon! Massa fa be ¡pobrissó! ¿Qui sab si li tocaria la bola negra?

Fa vint anys justos y cabals que en aquell menjador meteix ella, avans de donarse to a sencera, 's tragué 'l vel blanch y sa corona de flor de taronger, oferintse atrayenta, enamorada, voluptuosa als ulls embadalits de son jove espós, que vora meteix d' aquell foch se la menjá á festas, besant frísos sas galtas vermelles, y sa desnusada cabellera.

¿D' aquell dalit qué 'n restava ara?

Una escalfor de caliu ja apagat, cendras que s' irían refredant, sava de vellesa sens forsa, sol d' hivern que un vent gel·liu debilita, recorts de temps millors que 's maleixen, penas avuy, basarda per l' esdevenir.

Sens guaytársela, veyá ell á sa companya, abans tant bonica, ara ja engroxida pels anys, greix fastigós que desilusiona. Assenyalada per la barrohera grapada del temps que havía arrugat sa cara tan agradosa, entosquint sas dents de vori, posant sota sa barbeta, damunt sa gorja d' imatge, una barballera incipienta, mentres esblaymava sos llavis y son cap, esclariant com madrastra reganyosa sas trenas de mora, emportánsen ab groller escarpidor grossos manyochs de cabells d' una revolada.

Aquella dona somniada d' un jorn era ben seva, tota seva, massa.

Ell li doná tot y s' hauría aconsolat de ben poch. Jamay contá per casarse. Valdament li haguessen donada no més ab la camisa de la esquena. ¿Qué li feya? ¿Qué volía ell? Assolir una aspiració de tota la vida. Trobar una dona y fillets que l' estimessin.

Ella era allí. Sí, be ho veyá be prou, ¿y 'ls fillets?

¿Hont era l' infantó de color de rosa que havia de venir totseguit? Feya vint anys que l' esperava.

La penyora més preubada de llur amor, la que més fortament nusa ab llas indisoluble duas ánimas bessonas, poetisant la fal-lera dels sentits, no venía, deixant en llurs transports de juvenívola fantasía un regust de carnussa que embafava, una prosa bestial un cop esvanida la dolsor d' un instant.

No, aquella xorca que feya ganxet, no era, no, la muller qu' ell sospirava.

Mes que la companya del cor, era una amiga que ab ell vivía sots lo mateix trespòl.

.

Tocaren dotze horas que cantá 'l rellotje ab veu de metall.

Ella 's girá pera guaytar l' esfera, qualls agullas marcavac duas llargas horas de silenci.

Ell l lensá 'l cigarro y, com si 'l ressó del temps esbalahís los negres pensaments qu' enfosquían sa ánima condolida, agafá las pinsas y arreglá'ls tions esmortuhits sens dir un mot.

Al defora, la nit estenia son vel d' ombras foradat per las llumenetas dels estels que bellugavan com si tremolessin de fret. En lo carrer tranquil, la llum rojenca dels fanals de gas entelats de boyra donava aspecte fantástich á las siluetas dels comptats vianants que transitavan ben embolicats. S' ohían llurs petjadas damunt las llosas. S' acostavan, s' allunyavan y s' estingían ab rapidesa de gent aqueferada ó fredolica que no roda per gust en nits glacials d' hivern.

Llunyá, un lladruch repetit de gos, lo cant rogallós d' un gall, lo crit ayguardentós d' un sereno, ó l' espinguet desen-

tonat d' una trompeta de llauna d' un esbufegat bordegás cridant als Reys.

De tant en tant, soroll de portas d' escaleta que 's tancan, ó 'l brugit d' un carruatje que rodola y sotraqueja, passant com un llamp pel carrer desert y trist.

Comparegué la cuynera.

La senyora de la casa, com cada vespre, li doná ordres per l' endemá y diners pel cistell.

—De la plassa portará tant d' aixó, tant d' alló; s' ha d' avisar á tal cofitería qu' envihin dolsos y á tal casa Champagne d' aquell que solém beure.—Tot estava be menys l' entrant del dia de Reys. ¿Qué farían? De carn, d' avirám, de cassa, ja n' estavan fins al cap damunt. ¿Qué portaría la cuynera per entrant? Era un problema.

—Mal per mal—digué la minyona—tantseval que fem un parell de pollastres.

—No, no—feu la mestressa—ja n' estém cansats. Cada dia cols amargan.—

Ell s' aixecá, prengué una bugía, dona la bona nit en general, y, sense guaytarse, ni fer com avans una moixayna á la seva dona, entrá dins sa cambra per anársen al llit.

Davant per davant, al altra part de carrer s' obrí un balcó. Un nen grassó, roig, xamós com un angelet posava la sabateta pel Reys.

Aquella visió agradosa li punyí 'l cor. Sa llaga may closa rebé un cop dolorós que li feu espurnejar los ulls. Tancá 'ls porticons d' una revolada.

Boy despullantse, sentí estossegar en lo pis del costat. L' envá prim que separava d' ell sa cambra deixava traspuar lo ronch d' un jove de vint anys tísich, qu' escupía escanyantse.

Era l' únich fill de la casa que no se 'n era anat encara á la cayguda de la fulla.

L' infantó tant robust li ombrejá 'l front. La tos fonda de un tuberculós que s' estava morint, l' aconhortá fentlo somriure. En son cervell duas visions s' hi aplegaren fonentse en una sensació benéfica de calma.

Se ficá al llit. Com oració nocturna pera terminar l' aniversari neguitós de son casament estéril rondinà ensonyat:

—Tenir fills... es bo?... ¿es dolent?... ¡qui sab! Mes lo que

es ben cert... lo que ha dit aquella... Cada dia cols amargan.—

Un llarch badall de son y de fástich li obrí y cloqué 'ls llavis. Apagá la bugía. S' arraulí entremitj dels llensols. Al cap de cinch minuts dormía.

JACINTO M. CAPELLA





UNA CANSÓ DE NADAL VELLA

REGIRANT las carpetas hont guardo las notas y curiositats apuntadas en mas escursions, hi he topat una cansó de Nadal que recordo me la va dictar una vella d' aquest poble al escorcollarla sobre 'ls recorts que ella servava del temps de la velluria.

Per lo molt gráfica que es y per lo bon gust de pa de casa que té, he pensat avuy que som als vols de tal diada, ferne present als llegidors de LA RENAIXENSA, segur com estich de que 'n sentirán goig y notarán lo gran contrast que fa sa senzillesa en contraposició ab las moltas que 's cantan avuy en nostras Iglesias, sobretot ab las castellanas, algunas d' ellas tan estrafetas de lletra y de nota tan picada, que no pocas vegadas nos han produhit lo mateix efecte d' aquellas cansons de pujat gust flamench vingudas del país de las xulapas y toreros.

Molt se podría dir sobre aquest particular.

Segons la vella se cantava á veus solas, com una mena de diálech entre varis pagesos per las diadas de Nadal, Cap-d' any y Reis en tots los pobles d' aquesta afrau Montserratina fins á mitjans del present sigle.

Feta aquesta petita digresió aclaratoria en profit de mos llegidors, passém á conéixerla.

CANSONS DELS AUCELLS PER NADAL

I

Al veure tots apuntar
lo més brillant lluminar
del hivern en nit ditxosa,
ab veu de bresca melosa
tots los aucellets cantant
prop lo venen festejant.

II

L' águila, reyna imperial,
de las aus, la principal,
volant canta ab melangía:
«per donarnos alegría
Jesuset avuy ha nat,
per lliurarnos del pecat».

III

Cantava lo rossinyol:
«hermoset n' es com un sol»,
y festejant lo manyach
la cotxeta y lo bitxach
cantan: «es una poncella
sa mareta ben donzella».

IV

Las grivas, garsas y 'l gaig
diuen: «ja ve 'l mes de Maig»,
y respon la cadenera:
«com si fos la primavera
ja tota planta floreix
y tot arbre se vesteix».

V

Xuicava lo passarell:
«qué hermós es, petit y bell
l' infantonet de María»,
y lo tort li responía:
«es lo somni del meu cor
un lliri d' hivern en flor».

VI

Xiritxava lo pardal:
 «es eixa nit de Nadal
 nit plena de gran contento...»
 «jo també, també lo sento»,
 lo més groch verdúm y lloher (1)
 los dos cantavan també.

VII

Cantava la cotoliu:
 «corrents aucellets veniu
 á festejarne l' aurora»,
 y á la Mareta: «Senyora,
 la negra merla xiulant
 anava ella enamorant».

VIII

Cantava fréstech poput: (2)
 «aquesta nit ha vingut
 lo gran rey de la noblesa»;
 la tórtora sens tristesa
 ho deya baix al colom
 que ho fes sapigué' á tothom.

IX

Piteixa joliu pinsá:
 «volemhi companys allá»;
 responentli lo cruixidé': (3)
 «ab vosaltres vinch també
 per tenirne companyia,
 ¿veurém la Verge María?...»

(1) Lloher ó lluhé. Aucell que ve á nostras comarcas per l' hivern. Es grà-nivol y te las mateixas costums y molta semblansa ab lo gafarró, fora que sia del cap. Molts li diuhen pardal de Russia.

(2) Poput ó puput (*Upupa epops*). Molt diferent del Cucut (*Oxilophus glandarius*), tant per son aspecte com costums. Abdós, traduhit son cant, correspon á son propi nom.

(3) Cruixider (*Emberiza cirtus*). Grata-pallas ab que molts l' anomenan. Son cant pot traduhirse en crichs crechs. Per aixó segurament l' anomenavan cruixider.

X

Ja escotxina (1) la perdiu:
«allí vaig á fer lo niu
per veure matí l' infant,
com estaré tremolant
lo pobre tan petitet
sobre la palla de fret».

XI

L' alegroyne reyató,
fent coro ab lo gafarró,
redobla ab gran bisarria
ab passadas d' armonía,
y lo més daurat canari
refila foll de desvari.

XII

La xuta (2) y lo lleig mussol
al véure eixir lo sol,
mitj espalmats s' extasían
al sentir que responían
la xiveca (3) y 'l gran duch:
«sofrir tanta llum no puch».

XIII

Tan las gallinas com galls
ne tenen grossos travalls
tot tementine aquestas festas,

(1) La perdiu te quatre cants principals. Fa la castanyola, imitant molt be aquest instrument. Escotxina quan fa rech, rech, rech, com si renyés; ratxa lo perdigot rech... que... tech... xech... xech... xech... y, per últim, espinyoca quan sorpresa pels gossos s' alsa del cassador, tinyós... tinyós..., molt alt y sostingut si una perdigonada no la fa callar y encara, puig jo he vist perdiu prodigar aquesta especie d' insult, que diríam, durant tota sa agonia fins que s' estira, batenent pernas al morir en mans del cassador.

(2) Xuta ú óliba. Lo cant de la óliba pot traduhirse, segons Bailly, per xei... xei... xei..., repetintlo com la cansó del enfadós. Es molt coneguda y útil á la agricultura.

(3) Xiveca. Si no que ab aquest nom vulga indicarse la cabrota, aucell de la familia dels mussols, un poch més petit que no lo duch, no coneixém ab aquest nom més que la suposició d' un aucell ideal y la tradició bastant arrelada en aquesta comarca d' anarla á cassar, com enganyifa, ab los cassadors novells.

puig los tremolan las crestas
com los ánechs y capons,
las becadass y tudons.

XIV

Los pintats pavos indians
desplegan llurs tefatans;
mes en arribant del Born
los fican dintre del forn
farsidets de mil maneras
dins unas grans graizoneras.

XV

La perdiu dintre del plat
es menjar molt regalat,
(per més que sol fer poagre)
ab tallets de pernil magre
junt ab la taronja y pebre...
.....
—¡¡Gloria al ninyo del Pessebre!!...

—
Aquesta cansó te algunas variants segons gust y localitat.

EMILI PASCUAL y AMIGÓ.





LA VIUDETA

No per aixó la festa's va suspendre.

La mort del pobre Ramonet havia impresionat á molts, casi pot dirse que á tothom que 'l coneixia: pero aixís y tot lo carrer va guarnirse, y cap al tart, fins per allà á la matinada, hi va haver lo ball de costúm.

Cabament aquell diumenge feya vuyt dias. La Roseta, la seva esposa, encar que no més havían estat casats cosa d'unas deu horas, era 'l primer dia que sortia de casa. La sortida fou tantols per anar á la iglesia; á missa primera.

Los que guarníam lo carrer no poguerem veure quan hi entrava, pero sí quan ne sortia. Encara'm sembla que la veig avuy, tota endolada, baixant los esglahons á poch á poch, y pensativa com acabant la plegaria que havia comensat á dintre. Molts eram que la coneixíam prou pera saludarla, pero cap va tenir esma de dirli una paraula. Y no se'n dalían poch ni gayre alguns dels que extasiats la contemplavan.

Jo, compadit de son dolor, res desitjava; ¡be prou que 'l sentia dintre meul... En lo rastre de dol que deixá al passar entre nosaltres, lo que duya dintre mon cor trobá 'l germá que anyorava...

No vaig poguer fer res més: la tasca de guarnir lo carrer fou per mí acabada. Pretestant una ocupació que no tenia, vaig deixarho pels altres. Ja no hi tenia res qué fer. Aquella

ánima abatuda tenia pera mí una cosa estranya: gosava á la meva manera d'aquell ensopiment tant viu que jo planyia.

Viviam devant per devant. En tot lo sant dia no vaig móurem del balcó; pero d'ella ni rastre. Me la imaginava plorant llágrimas de fel en un recó de sala; á voltas me semblava véurela resignada, pero ab aquella resignació tant negra com la mateixa pena; altrás endormiscada y com llen-santse á la ventura dintre una mar esvalotada de recorts tristos y falaguers á la vegada. Pero véurela, no, ni l'ombra. Aquell pis semblava talment una tomba.

Va ferse fosch. La jovenalla que, com es natural, esperava ab impaciencia l' hora del ball, comensá á escamparse pel carrer, ab verdadera fé de trobar lo goig que desitjava. Vaig esser pregat y molt pera baixarhi... pero no sé, no podia móurem d'allí, si be la veritat es que no vaig esforsarme gayre.

Lo seu pis seguia fosch, molt fosch, tant, que fins molts vegadas duptava de si aquella foscó era real ó ilusió meva.

De cop, entremitj de la negror, va destacarshi una cosa blanca que á poch á poch anava acostantse, impresionantme de tal modo que va semblarme que fins la casa seguia aquell mohiment pausat que m' esporugua. Era ella; la llum de sa mirada va entrar-me á l' ánima.

Pero alló durá poch, un según no més. Al véurem, instantéament va desaparéixer com engolida per la foscó que la rodejava. Ja no hi era; s' havia fos. Pero jo la veyá, com la veig encara y la veuré sempre; sí, sempre, porque la trista expressió d' aquells ulls me quedá dintre...

No sé si es morta ó viva, pero si viu encara, sols demano no véurela. Potser conservi sa hermosura ¡quí sab! Pero aquell dolor que jo feya meu per lo be qu' ella sabia sentirlo, aquell pesar que jo ab ulls de compassió venerava, potser haja desaparegut... Recordo molt be aquella vesprada en que hauria plorat llágrimas de sanch si de sos llavis, que semblavan tancats per retenir l' esclat dolorós d' un' ánima afligida, s' hagués escapat un somris, una ratxada tant sols destinada á oblidar aquell dolor que tant m' enamorava.

A. S. VILAPLANA



¡ EXCELSIOR !

Avant, avant, se diu la meva pensa
avant! avant! mon cor clama en tot dia.
No veure un fet las nostras esperansas,
aixó aumenta las forsas de la vida;
aixó fa grans als homes y á las rassas...
De dret al infinit, ánima mia.

EMILI TARRÉ





LA CARRETERA

Lo blat ja es tot segat: la guatlla ho canta.
Entre camps de rostoll que en restellera
los inflats gavellons de rossa espiga
mostran arreu, la carretera passa,
llarga, polsosa, blanca, sola, trista.
Al mitj, los solchs de l' onejant rodera,
á cada banda acácias blanquinosas,
de tros en tros un arbre mort y en fila
pilons simétrichs de menuda grava.
Sobre d' un d' ells l' engalonada gorra
del peó caminer, un gech y un riscle.

Crema 'l sol, dorm lo vent, la calda ofega;
al lluny, á vila, han senyalat mitjdía;
arreu deserta 's troba l' encontrada,
Al mitj d' un camp, entre estripats terrossos,
jau de cantó l' arada tota sola,
brillant al sol lo ferro escorcollayre,
clapat d' argila, y més enllá, en las feixas,
mitj clavada en la terra, hi ha una fanga.

Fressejant famolencas, las llagostas
bóten incertas pels rostolls encesos,
y en las bordas alzinan de las feixas

aixordan las cigalas rondinayras.
 Al lluny, per entre 'ls pins de verda coma,
 las garsas á parells xisclan y jugan,
 y en un tros d'erm, vora un camí de marge,
 vola, bronzint, un burinot tot negre;
 cau lo sol aplomat, ni un brí's belluga;
 la carretera es llarga, blanca, trista!

De cop se sent com remoreig de fullas
 que 'l vent de la tardor, cruixint, s' emporta,
 y al lluny s' aixeca blanca polsaguera:
 es lo remat de xays que va á la fira.
 Saltironant avansen xays y boyas,
 á cada pas un cop de cap; los gossos
 de pel estarrufat lladran y corren
 la llengua enfora, remenant la cua,
 arreglerant los xays que s' encabritan
 y espantan als anyells que tristos belan,
 anyorants de la cleda y de la mare...
 y passen entre boyras calitjosas.

Allá al lluny altre cop trenca 'l silenci
 de la calda que cau ensopidora,
 fresseig de ferros y cruixits de fustas,
 y arrán de terra, en remolins negrossos,
 s' arrossega la pols. Es la carreta
 de feixinas y brosta encastellada;
 al pas feixuch dels bous que 's balandrejan
 camina poch á poch; allá en la cima,
 ajegut, descuydat, s' adorm y 's bressa
 l' ensopit carreter, boca-terrosa;
 y els bous los ulls los obran y els aclucan,
 retratantse en sas ninas compassivas
 carretera y calor y pols y calda...
 Passa xarriquejant, passa y es queda
 altre cop sola y trista y més polsosa
 la llarga carretera, ab sas cigalas,
 sos arbres blanche y sos pilots de pedra.

FERRÁN AGULLÓ Y VIDAL



Res/218